

e-mail: info@utei-knteu.org.ua

Data about authors

Petro Havrylko,

Ph.D. of Economics, Professor, Director of Uzhgorod Trade and Economic Institute of the Kiev National Trade and Economic University

e-mail: info@utei-knteu.org.ua

Halyna Havrylko,

Ph.D. of Economics, Associate Professor, Uzhgorod Trade and Economic Institute of the Kiev National Trade and Economic University

e-mail: info@utei-knteu.org.ua

Tetyana Hushtan,

Ph.D. of Economics, Associate Professor, Uzhgorod Trade and Economic Institute of the Kiev National Trade and Economic University

e-mail: info@utei-knteu.org.ua

УДК 339.9:316.32:005.33

DOI: 10.5281/zenodo.2537229

МОЛНАР О.С.,

ПОПОВИЧ І.О.,

ТОКАР М.М.

Глобалізація – важливий фактор сучасних міжнародних економічних відносин

Предметом дослідження є особливості глобалізації світової економіки як важливого фактора сучасних економічних відносин, який визначає розвиток світового господарства.

Метою дослідження є вивчення теоретичної основи процесу глобалізації.

Методи дослідження. У роботі використано діалектичний метод наукового пізнання, метод аналізу і синтезу, порівняльний метод, метод узагальнення даних.

Результати роботи. У статті виділено три виміри визначення феномену глобалізації з точки зору науки про міжнародні відносини; визначено три етапи глобалізації світового виробництва. Розглянута глобалізація на рівні окремої компанії, галузеві особливості глобалізації та глобалізація окремої країни.

Висновки. Глобалізація дає комплексний ефект, комбінуючи такі фактори, як: іноземний капітал, нові технології, інтеграційні можливості і вихід на світові ринки з метою прискорення економічного зростання.

Ключові слова: глобалізація, інтеграція світової економіки, людський капітал, світовий ринок технологій, інновації, інвестиції, науково-технічна революція, країни-експортери капіталу, інформаційне суспільство.

МОЛНАР А.С.,

ПОПОВИЧ І.А.,

ТОКАРЬ М.М.

Глобализация – важный фактор современных международных экономических отношений

Предметом исследования являются особенности глобализации мировой экономики как важного фактора современных экономических отношений, определяющий развитие мирового хозяйства.

Целью исследования является изучение теоретических основ процесса глобализации.

Методы исследования. В работе использованы диалектический метод научного познания, метод анализа и синтеза, сравнительный метод, метод обобщения данных.

Результаты работы. В статье выделены три измерения определения феномена глобализации с точки зрения науки о международных отношениях; определены три этапа глобализации мирового производства. Рассмотрена глобализация на уровне отдельной компании, отраслевые особенности глобализации и глобализация отдельной страны.

Выводы. Глобализация дает комплексный эффект, комбинируя такие факторы, как: иностранный капитал, новые технологии, интеграционные возможности и выход на мировые рынки с целью ускорения экономического роста.

Ключевые слова: глобализация, интеграция мировой экономики, человеческий капитал, мировой рынок технологий, инновации, инвестиции, научно–техническая революция, страны–экспортеры капитала, информационное общество.

MOLNAR O.S.,
POPOVYCH I.O.,
TOKAR M.M.

Globalization is an important factor in modern international economic relations

The subject of the study is the peculiarities of globalization of the world economy as an important factor of modern economic relations, which determines the development of the world economy.

The purpose of the study is to study the theoretical basis of the process of globalization.

Research methods. The work uses the dialectical method of scientific knowledge, the method of analysis and synthesis, the comparative method, the method of data generalization.

Results of work. The paper highlights three dimensions of the definition of the phenomenon of globalization in terms of the science of international relations; defined three stages of globalization of world production. Globalization at the level of a separate company, the specific features of globalization and the globalization of an individual country are considered.

Conclusions. Globalization provides a complex effect, combining factors such as: foreign capital, new technologies, integration opportunities and access to world markets in order to accelerate economic growth.

Keywords: globalization, integration of the world economy, human capital, world technology market, innovation, investment, scientific and technological revolution, capital exporting countries, information society.

Постановка проблеми. На сучасному етапі відбуваються глибокі зміни у всій системі міжнародних відносин. Істотною їхньою рисою стає глобалізація. Глобалізація і надалі впливатиме на торговельні відносини, фінансові потоки, науково–технічний прогрес, глобальне навколишнє середовище, а тому вимагатиме пошуку динамічної рівноваги як на міжнародному так і на національному рівнях.

Аналіз останніх публікацій та публікацій. Проблемам глобалізації світового господарства присвячено праці вітчизняних вчених Г. Аніловської, О. Білоуса, М. Гончаренка, В. Журавського, О. Зайчука, Е. Заграви, О. Копиленка, Д. Лук'яненка, Ю. Макогона, а також зарубіжних – Д. Пізано, І. Валерштейна, Р. Котхарі, В. Ваді, Т. Левітта, К. Оме, Р. Буайє.

Однак, незважаючи на значну вивченість сучасної наукової думки щодо глобалізації світового господарства є проблеми, які свідчать про необхідність подальших досліджень.

Мета статті – дослідити теоретичну основу процесу глобалізації.

Виклад основного матеріалу. Глобалізація є порівняно новою і найвищою стадією розвитку давно відомого процесу інтернаціоналізації численних аспектів суспільного життя. Вона відображає об'єктивний процес активізації взаємопроникнення та взаємозалежності сучасних соціально–економічних і суспільно–політичних процесів у світовому масштабі, які не лише долають національні бар'єри, а й поєднують, на перший погляд, несхожі та різні за векторами явища. Вплив глобалізації на економіку відбувається під дією швидко зростаючого міжнародного руху капіталу, робочої сили, товарів і послуг, технологій та інформації. Глобалізація має цілу низку переваг: полегшується господарська взаємодія між державами, створюються умови для безперешкодного доступу країн до передових досягнень людства в економічній та науковій сферах, нівелювання рівнів розвитку різних регіонів.

Сучасна глобалізація є процесом перетворення регіональних соціально–економічних систем на єдину всесвітню систему. З одного боку, глобалі–

зачія сприяє прискореному розвитку продуктивних сил, науково-технічному прогресу, все інтенсивнішому спілкуванню держав і народів. У такий спосіб вона об'єктивно сприяє створенню людством ресурсної бази й інтелектуального потенціалу для забезпечення економічного розвитку на якісно новому рівні. Та водночас процеси глобалізації збільшують цілий ряд застарілих економічних проблем, породжують нові ризики й виклики [1].

Вчений В. Ваді [4] виділяє три виміри визначення феномену глобалізації, які є, на його думку, важливими з точки зору науки про міжнародні відносини:

- глобалізація – це історичний процес, який розвивається протягом багатьох століть;

- глобалізація – означає уніфікацію світу, життя за єдиними принципами, сповідування єдиних цінностей, додержання єдиних звичаїв і норм поведінки;

- глобалізація – це визнання зростаючої взаємозалежності, головним наслідком якої є підризування національного державного суверенітету під натиском дій нових акторів загальнопланетарної сцени – глобальних фірм, транснаціональних управлінських структур, які взаємодіють на рівних основах не лише між собою, але і з самими державами – традиційними дійовими особами міжнародних відносин.

Дж. Данінг визначає три етапи глобалізації світового виробництва [9]. Перший етап, за його твердженням, продовжувався 30 років, до початку першої світової війни. Другий – 25 років після другої світової війни. У середині 80-х років почався третій, новітній етап глобалізації світового господарства. Між другим і третім етапами настає пауза в інтенсивному зростанні міжнародних прямих інвестицій, що припадає на 70-і та першу половину 80-х років. Кожен етап інтенсивного формування і розвитку транснаціональних підприємств супроводжувався прискореним зростанням світової економіки. В той час кожен етап глобалізації світової економіки переслідував свою мету.

Головна мета першого етапу – експлуатація природних ресурсів на територіях, що знаходяться під контролем країн-експортерів капіталу, прями інвестиції яких шукали найбільш прибуткового вкладення.

На другому етапі експорт капіталу у формі прямих інвестицій був спрямований на переміщення в інші країни виробництва тих товарів і послуг, що

завершили фазу швидкого зростання в країнах-експортерах капіталу.

Третій, сучасний, етап характеризується не стільки бажанням транснаціональних компаній придбати природні ресурси чи завоювати ринки збуту, скільки їх прагненням раціоналізувати структури капіталовкладень і скористатися перевагами глобальної або регіональної економічної інтеграції, придбати додаткові технологічні, організаційні чи ринкові можливості, щоб більш ефективно забезпечувати, зберігати і підвищувати глобальні конкурентні позиції.

Позиція країни на світовій арені сьогодні визначається якістю людського капіталу, станом освіти і ступенем використання науки та техніки у виробництві. Велика кількість робочої сили і сировинних матеріалів все менше вважається конкурентною перевагою, у відповідності з тим, як знижується частка цих факторів у створенні вартості усіх продуктів.

Глобалізація набуває різного значення в залежності від того, чи йдеться про окрему компанію, галузь, країну чи про світове господарство взагалі. На рівні окремої компанії глобалізація визначається насамперед диверсифікацією та розширенням джерел надходження; масштабами і пропорціями розподілу своїх активів у різних країнах; інтенсивністю доступу до експорту капіталу, товарів і послуг та використання місцевих переваг [8].

Галузеві особливості глобалізації найкращим чином ілюструються співвідношенням обсягів зустрічної внутрішньогалузевої торгівлі до світового виробництва галузі, відповідним показником у сфері інвестицій, а також коефіцієнтом спеціалізації галузі.

Глобалізація окремої країни характеризується ступенем взаємозв'язку її економіки з світовою економікою в цілому; співвідношенням зовнішньоторгового обороту і валового внутрішнього продукту (ВВП); потоками прямих іноземних інвестицій (ПІІ) та портфельними; обсягами міжнародних платежів. Світовий рівень глобалізації характеризується зростанням та посиленням економічних взаємозв'язків між країнами; обсягами зустрічних потоків товарів, послуг, капіталу, ноу-хау; переплетенням державних і регіональних господарських комплексів та економічних систем.

Таким чином, на початок третього тисячоліття світ перетворився у глобальну економічну систему, в якій практично не залишилося можливостей

для сповідування стихійних ринкових відносин між державами. Виник глобально функціонуючий світовий виробничо-господарський механізм, складовими якого стали окремі національні економіки.

Розробка новітніх технологій, виробництво на їхній основі високотехнологічних товарів і послуг, вихід з ними на світові ринки і розгортання міжнародної інтеграції в науково-виробничій сфері в рамках глобальної економіки, що формується, стали на сучасному етапі розвитку світового господарства стратегічною моделлю і двигуном росту економіки більшості промислово розвинених країн

Український дослідник в галузі міжнародних економічних відносин Філіпенко А.С. [7] виділяє три основні етапи розвитку міжнародного технологічного обміну і формування світового інноваційного ринку. Він підкреслює, що перший етап – це кінець XIX – середина XX століття, коли інтернаціоналізація почала охоплювати сферу виробництва, науки і техніки, з'являються ТНК. Головною формою міжнародного технологічного обміну в цей період стали прямі інвестиції ТНК у країни, що розвиваються і колонії.

Другий етап – 50–70-і роки – характеризується подальшим поглибленням міжнародного поділу праці, інтенсивним його розвитком, поглибленням міждержавної спеціалізації і кооперації виробництва на рівні фірм і підприємств. Різко посилюється активність ТНК, збільшується їхня кількість, обсяг виробництва і продажу, і, відповідно, роль у національній та світовій економіці. Міжнародний технологічний обмін реалізується у формі спільних підприємств, ліцензійних угод, контактів у сфері управління і маркетингу, угод про надання технічної допомоги, договорів про передачу власникам новобудованих підприємств. Першочергового значення набуває одержання знань і «ноу-хау».

Наприкінці 70-х років (третій етап) міжнародний поділ праці ускладнюється і стає далі сильнішим, охоплюючи й науково-технічну сферу. Провідною формою міжнародного технологічного обміну став продаж ліцензій, підсилюється міжнародна кооперація в сфері науково-дослідних та проектно-конструкторських робіт, з'являються комплексні міжнародні угоди стратегічного характеру – стратегічні альянси (консорціуми).

Відносно новим напрямом диверсифікованості міжнародній ліцензійній торгівлі стає галузь обчислювальної техніки і засобів автоматизації, вклю-

чаючи комплексно автоматизовані виробництва з використанням єдиних транспортних систем і систем управління на базі персонального комп'ютера.

Висновки

Місце країни в сучасному світі сьогодні більше визначається якістю людського капіталу, станом освіти і ступенем використання науки і техніки у виробництві. Багатство робочої сили і сировинних матеріалів все менше можна розцінювати як конкурентну перевагу у відповідності з тим, як знижується частка цих факторів у створенні вартості усіх продуктів.

Глобалізація дає комплексний ефект, комбінуючи такі фактори, як іноземний капітал, нові технології, інтеграційні можливості і вихід на світові ринки з метою прискорення економічного зростання. Одна з відмінностей сучасної глобалізації пов'язана з науково-технічною революцією і становленням «інформаційного суспільства». Революція в технологічних процесах, у свою чергу, служить причиною значних зрушень в ієрархії нації. Так поступовий розвиток міжнародного технологічного обміну в умовах глобалізації призвів до формування такого специфічного сегменту світового ринку, як світовий ринок технологій. Термін – світовий ринок технологій – можна визначити як систему постійних відносин між країнами світу відносно купівлі-продажу технології (інновації), як результату інноваційної діяльності.

Список використаних джерел

1. Белорус О.Г. Экономическая система глобализма / О.Г. Белорус. – К.: КНЕУ, 2003. – 380 с.
2. Вадимський Ф.А. Зарубіжний досвід розвитку територіально-виробничих систем / Ф.А. Вадимський, О.О. Жовтанецька, А.В. Колодійчук // Науковий вісник НЛТУ України : зб. наук.-техн. праць. – Львів: РВВ НЛТУ України. – 2007. – Вип. 17.3. – С. 141–145.
3. Вадимський Ф.А. Механізм регулювання інвестиційної діяльності в регіоні / Ф.А. Вадимський, А.В. Колодійчук // Науковий вісник НЛТУ України : зб. наук.-техн. праць. – Львів: РВВ НЛТУ України. – 2010. – Вип. 20.7. – С. 138–143.
4. Всемирная история экономической мысли: в шести томах. – М.: Мысль. – т. 4, 1987. – 496 с.
5. Гаврилко П.П. Фактори інноваційного розвитку промисловості / П.П. Гаврилко, А.В. Колодійчук, В.М. Черторицький // Науковий вісник НЛТУ України: зб. наук.-техн. праць. – 2011. – Вип. 21.11. – С. 201–205.

6. Долішній І.М. Мотивація персоналу як об'єкт управління на підприємстві / І.М. Долішній, А.В. Колодійчук // Науковий вісник НЛТУ України. – 2010. – Вип. 20.5. – С. 211–216.

7. Філіпенко А.С. Цивілізаційні детермінанти української економічної моделі / А.С. Філіпенко // Економіка України. – 1994. – №4. – С. 11–19.

8. Фомичев В.И. Международная торговля / В.И. Фомичев. – М.: ИНФРА–М, 2000. – 445 с.

9. Dunning J. The Globalization of Business / J. Dunning, London and New York: Routledge, 1993.

References

1. Belorus, O. G. (2003). Ekonomicheskaya sistema globalizma [The economic system of globalism]. Kyiv: KNEU. [in Russian].

2. Vazhynskyy, F. A., Zhovtanetska, O. O., & Kolodiychuk, A. V. (2007). Zarubizhnyy dosvid rozvytku terytorial'no-vyrobnychkh system [Foreign experience in the development of territorial production systems]. In Naukovyy visnyk NLTU Ukrayiny [Scientific Bulletin of National Forestry University of Ukraine]: Vol. 17.3 (pp. 141–145). [in Ukrainian].

3. Vazhynskyy, F. A., & Kolodiychuk, A. V. (2010). Mekhanizm rehulyuvannya investytsiynoyi diyal'nosti v rehioni [Mechanism for regulation of investment activity in the region]. In Naukovyy visnyk NLTU Ukrayiny [Scientific Bulletin of National Forestry University of Ukraine]: Vol. 20.7 (pp. 138–143). [in Ukrainian].

4. Vsemirnaya istoriya ekonomicheskoy mysli [World History of Economic Thought] (1987): in 6 Vols. Vol. 4. Moscow: Thought. [in Russian].

5. Havrylko, P. P., Kolodiychuk, A. V., & Chertoryzhskyy, V. M. (2011). Faktory innovatsiynoho rozvytku promyslovosti [Factors of innovation development of industry]. In Naukovyy visnyk NLTU Ukrayiny [Scientific Bulletin of National Forestry University of Ukraine]: Vol. 21.11 (pp. 201–205). [in Ukrainian].

6. Dolishniy, I. M., & Kolodiychuk A. V. (2010). Motyvatsiya personalu yak ob'yekt upravlinnya na pidpryyemstvi [Motivation of the personnel as an object of management in the enterprise]. In Naukovyy visnyk NLTU Ukrayiny [Scientific Bulletin of National Forestry University of Ukraine]: Vol. 20.5 (pp. 211–216). [in Ukrainian].

7. Filipenko, A. S. (1994). Tsyvilizatsiyni determinanty ukraïns'koyi ekonomichnoyi modeli [Civilizational determinants of the Ukrainian economic model]. Ekonomika Ukrayiny – Economy of Ukraine, 4, 11–19. [in Ukrainian].

8. Fomichev, V. I. (2000). Mezhdunarodnaya trgovlya [International trade]. Moscow: INFRA–M. [in Russian].

9. Dunning, J. (1993). The Globalization of Business. London, New York: Routledge.

Дані про авторів

Молнар Олександр Сергійович,

к.е.н., доцент, завідувач кафедри економічної теорії, ДВНЗ «Ужгородський національний університет»

e-mail: Kaf-et@uzhnu.edu.ua

Попович Іван Олексійович,

магістр, економічний факультет, ДВНЗ «Ужгородський національний університет»

e-mail: Kaf-et@uzhnu.edu.ua

Токар Мирослав Маріанович,

магістр, економічний факультет, ДВНЗ «Ужгородський національний університет»

e-mail: Kaf-et@uzhnu.edu.ua

Данные об авторах

Молнар Александр Сергеевич,

к.э.н., доцент, заведующий кафедрой экономической теории, ДВНЗ «Ужгородский национальный университет»

e-mail: Kaf-et@uzhnu.edu.ua

Попович Иван Алексеевич,

магистр, экономический факультет, ГВУЗ «Ужгородский национальный университет»

e-mail: Kaf-et@uzhnu.edu.ua

Токар Мирослав Марианович,

магистр, экономический факультет, ГВУЗ «Ужгородский национальный университет»

e-mail: Kaf-et@uzhnu.edu.ua

Data about the authors

Oleksandr Molnar,

Ph.D. (Econ.), Associate Professor, Head of the Department of Economic Theory, Uzhgorod National University

e-mail: Kaf-et@uzhnu.edu.ua

Ivan Popovych,

Master's Degree, Faculty of Economics, Uzhgorod National University

e-mail: Kaf-et@uzhnu.edu.ua

Tokar Myroslav,

Master's Degree, Faculty of Economics, Uzhgorod National University

e-mail: Kaf-et@uzhnu.edu.ua